

ELS ORÍGENS DELS ESTUDIS DE NÀUTICA EN EL SI DE LA SEAP MALLORQUINA

Antoni J. Colom Cañellas

Universitat de les Illes Balears.

Paraules clau: *estudis de nàutica, segle XVIII, Mallorca.*

The origins of nautical studies on the majorcan SEAP.

Summary: *modern nautical studies in Majorca were promoted by the SEAP (society for the economic development of the country). The beginning of these studies is reviewed in this work.*

Key words: *nautical studies, XVIII century, Majorca.*

Malgrat que els estudis envers la Real Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del País han generat des de la dècada dels anys setanta una significativa bibliografia, els orígens dels estudis nàutics a l'illa no estan del tot clarificats. Òbviament els anys obscurs són els previs al 1802, que és quan veritablement es creà la nostra Escola de Nàutica¹ sota l'influx d'una «Real cédula» de Carles IV.²

En aquesta comunicació intentaré plantejar alguns dels esdeveniments —no del tot esdeveniments sistematitzats per la nostra historiografia— que es configuren com a veritables precedents de la nostra Escola de Nàutica³ i que considerem que són dignes de tenir-se

1. En el *Seminario de Mallorca* corresponent al 17 d'abril de 1802 (p. 3), es publica l'obertura de la matrícula per tal d'iniciar aquests estudis. L'Escola s'inaugurà el 8 de maig amb setze alumnes.

2. Vegeu *Real Cédula de S. M. y señores del Consejo por lo cual se establece un Consulado de Mar y Tierra en la Ciudad de Palma y su puerto baxo las reglas en la forma que se expresa*, Madrid, 7 d'agost de 1800. En el seu capítol LIV s'acorda que l'acabat de crear Consulat cerqui els mitjans per tal d'establir al seu càrrec «escuelas de pilotaje, comercio, agricultura y dibujo».

3. La historiografia que ha generat l'Escola de Nàutica de Palma és molt mins i de tall clàssic, que, de totes maneres, il·lustra molts dels seus aspectes, així com l'evolució de l'esmentat centre. Vegeu per exemple: Luis S. HANSBURGO-LORENA, arxiduc (1965), «La Cultura», a *Islas Baleares*, Palma de Mallorca, p. 28-30; J. LLABRES BERNAL (1925), *La Escuela de Náutica*, Palma de Mallorca. A més, d'aquest mateix autor cal consultar: «Nuestra Escuela de Náutica: noticias históricas (1800-1914)», *La Almudaina* (30 octubre 1920); «Los años de oro de la marina mallorquina», *Revista Laboral de Arte e Industrias* (febrer 1925); J. POMAR FUSTER (1904), *Ensayo histórico sobre la instrucción pública en Mallorca*, Palma de Mallorca, p. 371-374.

en compte, ja que aporten un major coneixement als fets previs i als primers intents d'implantar aquest tipus d'estudis entre nosaltres.

1. Sobre la SEAP mallorquina

La fundació i organització de la Il·lustració mallorquina mitjançant la Sociedad Económica de Amigos del País (SEAP) posseeix una característica específica que creiem que explica molt bé el que en definitiva fou aquest període a Espanya. Vull referir-me al fet que la noblesa mallorquina, així com l'alt clergat, volien reorganitzar-se sota l'anomenada Cofradía de San Jorge, que era una antiga associació estamental pròpia de les classes dominants de l'Antic Règim; en tal ocasió, doncs, en un acte que consideraren de deferència i compliment, van comunicar al monarca les seves intencions. Assabentat aleshores d'aquest projecte —d'altra banda, totalment contrari als plans renovadors que en l'economia impulsava la Corona—, el Consejo de Castilla comunicà als mallorquins que els que volien integrar-se en la dita Cofradía havien d'abandonar els seus plans i crear una Sociedad Económica, tal com així van fer.

El que volem recordar amb aquest fet és que els representants de les classes dominants de l'Antic Règim es reconvertiren de sobte en el nucli del nou sentir il·lustrat mallorquí, la qual cosa creiem que ja diu molt del tarannà de la nostra Il·lustració; de totes maneres i malgrat tot, tal com recullen molts dels estudis sobre les SEAP a Espanya, la mallorquina fou una de les més dinàmiques. S'organitzà en les comissions següents, a saber: indústria, navegació, comerç, agricultura i educació, ja que tal com quedava escrit en els seus estatuts, «[la Sociedad] es un cuerpo patriótico que tiene por objeto promover la opulencia y felicidad del público»,⁴ i la veritat, tal com diem, és que van fer molts de projectes i memòries, gairebé sempre en el pla de la teoria, puix molt poques vegades s'aplicaren en la pràctica.

Com hom sap, «el sistema educativo ilustrado no rompe con la concepción estamental de la sociedad pero pondrá el acento en el carácter práctico de las enseñanza»,⁵ la qual cosa farà que l'educació no sia vista com un bé en si mateixa, sinó en tot cas com un mitjà o estratègia útil per incrementar el desenvolupament econòmic. En el nostre cas, la SEAP mallorquina es preocupà per l'ensenyament popular —amb la fundació de dues escoles de primeres lletres—, per les ensenyances professionals —tot creant una acadèmia de dibuix, una altra de matemàtiques, així com un Seminario de Nobles Artes— i per l'ensenyament de les classes dominants mitjançant el projecte de creació d'un Seminario de Nobles que fou contestat críticament per G. M. de Jovellanos en la seva *Memoria sobre la instrucción pública o sea tratado teórico-práctico de enseñanza*. També propicià l'ensenyament de l'economia política, tot seguint la famosa obra de Genovesi i s'interessà per altres diverses qüestions relacionades amb l'educació i creació d'escoles per a agricultors, per filar al torn, etc. Doncs bé, en aquest context d'activitats i tal com dèiem intentarem en aquesta ocasió descobrir i clarificar la complicada història de la fundació dels estudis nàutics a Mallorca, treballs que van recaure en la Comissió de Comerç de la nostra SEAP. El que ens evidencia

4. Vegeu *Estatutos interinos de la Sociedad Mallorquina de Amigos del País* (1785), Palma de Mallorca, Impr. de Ignacio Sarrá, p. 3- 4.

5. Tal com afirma B. SUREDA (1998), *L'educació a les Balears en el segle XIX*, Palma de Mallorca, Documenta Balear, p. 8.

una vegada més i fermament com l'educació en el si de les SEAP es relacionava fonamentalment amb les necessitats del desenvolupament econòmic.

2. Els primers intents

D'acord amb la documentació trobada, podem assegurar que el primer intent per tal d'instaurar els estudis de nàutica a Mallorca són anteriors fins i tot a la creació de la Real Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del País (1778), ja que, efectivament, uns anys abans, exactament el 1775, Manuel Zalvide va fer una proposta de creació d'aquests estudis que no gensmenys no fou acceptada per la monarquia,⁶ molt possiblement per qüestions econòmiques, ja que el ponent era en aquell moment el «Comisario de guerra de la Real Armada» aquí, a l'illa, home aleshores de plena confiança reial.

Una vegada creada l'Económica Mallorquina es donaren de bell nou altres intents per tal de tenir entre nosaltres els esmentats estudis nàutics, que serien ara promoguts pels mateixos il·lustrats mallorquins. El primer sortí de les discussions dels mateixos socis de l'Económica que mantingueren a la Junta Ordinaria de 6 de març de 1779,⁷ sobre la conveniència de crear —subvencionada per ells mateixos— una escola de pilotatge.

Un nou intent i molt possiblement més seriós d'instaurar aquests estudis sorgí de la petició que Nofre Gomila presentà a l'Económica amb aquests termes: «Onofre Gomila, alferrez de fragata jubilado primer piloto del número de altura, y práctico de costas del mar Mediterraneo del Departamento de Cartagena, hace presente a V. S. que en aquella Acadèmia de Navegación se enseña dos horas cada dia según real Ordenanza, la matemática náutica que se compone de cuatro clases. Los elementos geométricos de Euclides, tratado de trigonometría plana. Cosmografía. La teoría y práctica de la navegación y maniobra de navío».⁸

Si analitzem aquest projecte, veurem com les condicions que es pretenen establir per als possibles alumnes eren les següents: el nombre d'escolars no havia de superar els dotze, havien de saber llegir, escriure i fer comptes en castellà, les quatre regles simples, i que fossin fills de pares honorats.⁹ També, en aquest projecte es continuen expressant encara de manera més específica alguns continguts que aquests estudis havien de preveure tot seguint el que es feia a l'escola nàutica de Cartagena, o sia, estudiar l'*escala de Juntez*, ús de les superfícies planes i artificials, i refermava que els ensenyaments fonamentals se centrarien en la teoria i pràctica de la geometria; a més, es valorava l'observació dels astres, així com «su conocimiento a las estrellas más principales, por ellas con el reloj nocturno conocerán la hora que es. La teoría y práctica de maniobra de navío y sus cabos y se añadirá la maniobra de latinos».¹⁰

6. Vegeu J. LLABRES BERNAL (1925), p. 5.

7. Vegeu *Memorial de D. J. Muntaner y Cladera* de 28 de maig de 1779, manuscrit. Arxiu del Regne de Mallorca (ARM), secció «Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del País» (SEMAP), caixa 29, p. 2-18.

8. Vegeu *Informe de D. Onofre Gomila a la Real Sociedad*, de 3 de desembre de 1783, set pàgines sense numerar. Manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 31/3, p. 1.

9. *Informe de D. Onofre Gomila a la Real Sociedad*, de 3 de desembre de 1783, p. 2.

10. *Informe de D. Onofre Gomila a la Real Sociedad*, de 3 de desembre de 1783, p. 4. En general, els continguts de les matèries objecte d'estudi segons el projecte que comentam es troben a les p. 2-6 de l'*Informe* esmentat.

Malgrat la seva concreció i demostració dels coneixements pertinents, l'Económica Mallorquina no va seguir amb el projecte presentat per Gomila, i creiem que aquests foren els motius: en primer lloc, se li criticà la limitació tan dràstica en el nombre d'alumnes i, en segon lloc, aquest pla implicava crear diverses càtedres, que, tanmateix, la nostra Sociedad Económica no podia mantenir de cap de les maneres.

Una tercera oportunitat de tenir entre nosaltres l'anhelada escola nàutica va venir directament del patrocini del bisbe de la diòcesi, mossèn Bernat Nadal —al qual ens referirem de bell nou més tard—, puix va voler crear una escola d'aquest tipus a la seva vila nativa, és a dir, a Sóller. Es tractava de constituir un centre d'aquests estudis pròvids d'internat per a deu alumnes de famílies pobres i uns altres vint per a estudiants diríem benestants. Fins i tot oferí un premi de mil cinc-cents rals per al millor projecte o estudi previ, si bé, i malgrat aquest estímul de caire econòmic, per raons que no coneixem, el cas fou que, una vegada més, la seva proposta no va seguir avant. Però no anava equivocant del tot el bisbe Nadal, perquè poc temps després, a partir exactament del 1781, s'inicià una línia de cabotatge que uniria els ports de Sóller i Barcelona.

El 1787 trobem un altre intent de creació dels estudis nàutics; l'origen es troba en la creació en aquest mateix any, a Palma de Mallorca, de l'anomenada Compañía de Comercio, que ben prest entrà en contacte amb el marquès de Sollerich, que havia estat soci fundador de la SEAP mallorquina, perquè conegués Francisco Faquineto, que era aleshores pilot de l'Armada destinat a l'illa, ja que tenia interès a fer-se càrrec d'una escola de pilotatge, si bé, una vegada més, aquests intents no prosperaren en la direcció desitjada.¹¹ De totes maneres, uns pocs anys abans, sí que s'havien iniciat els estudis nàutics a Mallorca, tot i que sols per espai d'un sol curs.

3. Els primers ensenyaments nàutics a Mallorca

Creiem que aquesta primera experiència dels ensenyaments nàutics va ser fruit de la conjunció en el temps —1784— de dues variables que es trobaren gairebé amb una mateixa finalitat. Una fou la proposta que realitzà fra Miquel de Petra, caputxí, matemàtic i constructor, que es va oferir a la Sociedad per tal d'obrir sota la seva protecció i de manera gratuïta una escola de matemàtiques que aviat, i vistes les condicions, fou acceptada per l'Económica de Mallorca: «Reverendísimo Padre. Muy señor mío, persuadida la Sociedad de que en el día hay algunos mozos que desean aplicarse a la Matemática [...] resolvió en la Junta de ayer se empezase luego nuevo curso [...] avisándole a Vs. para que me diga en que tiempo y día podrá abrirse a fin de fijar carteles para inteligencia del público».¹²

11. B. MULET TROBAT (1988), «L'ensenyament utilitarista a Mallorca durant la Il·lustració», *Comunicacions de les II Jornades d'Història de l'Educació en els Països Catalans* (1978), Palma de Mallorca, Departament de Pedagogia, p. 87-91; «L'educació d'èlit i l'ensenyança de les ciències noves a Mallorca durant la segona meitat del segle XVIII», *Full Informatiu* (Barcelona), núm. 5/6, p. 67-70; «La Il·lustració a Mallorca i els antecedents de la formació tècnoprofessional moderna (1778-1808). Consideracions generals», *La formació professional i les transformacions socials i econòmiques: Actes de les XIV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans* (1999), Mataró, p. 97-111.

12. *Escrito de la Real Sociedad al párroco Don Miguel de Petra*, de 12 de juny de 1784, una pàgina sense numerar, manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 28/1, on es troba tota la documentació referida a aquest centre.

La segona variable a què fèiem referència és la recepció per part de la Sociedad d'un nou projecte d'escola nàutica. Es tracta del que presentà i signà el mallorquí Antoni Padrines, que en la seva presentació escrivia: «que desde el 6 de septiembre de 1778 hasta el 9 de noviembre de 1783 sirvió a S. Magestad en cuyo tiempo procuró cumplir con su obligación por lo que mereció de los capitanes con quienes navegó los certificados de buena conducta e inteligencia los cuales a presentado juntamente con los de su Padre al Ministro Principal de Marino de dicho reino de Mallorca D. Pedro Barrientos [...]».¹³ L'escrit continuava sol·licitant la intervenció de la Sociedad Económica —en relació emperò amb les institucions dedicades al comerç—, a fi que li fos concedida la plaça de pilot de «la badia de Palma» i ell, a canvi, es comprometia a «hacer escuela de pilotage en la misma Ciudad por la necesidad tan grande [...]».¹⁴

El fet fou que bé perquè l'Económica va veure que l'escola de matemàtiques creada recentment podria implicar-se en aquestes ensenyances, o bé per oferiment gratuït que el demandant Padrines feia d'ensenyar gratuïtament les ciències nàutiques, la veritat fou que en aquesta ocasió sí que d'una vegada per totes s'iniciaren a Ciutat de Mallorca els esmentats estudis. De totes maneres, ben prest sorgiren les dificultats —econòmiques, és clar—, ja que l'any següent, és a dir, el 1785, l'esmentat Padrines es va veure obligat a sol·licitar una pensió per poder continuar amb els seus ensenyaments: «pero viendo que el subsidio que percibe es corto para su manutención y que el modo de poder continuar su enseñanza sería que su Magestad se dignase concederle el empleo perpetuo de piloto práctico de esta bahia con sueldo, conforme se ha servido concederle a otros pilotos de otros puertos, con cuya pensión podría enseñar y enseñaría de valde [...]».¹⁵

Sembla que durant aquest curs que hi va haver classes de nàutica (1784-1785), els alumnes donaren proves d'aplicació i estudi, tal com s'evidencià per l'examen públic que es desenvolupà el dia de Sant Carles; no gensmenys com que no va obtenir la resposta esperada, el nostre home torna a escriure a la Sociedad Económica tot suplicant «a Vs se digne eximirle de la obligación contraida y tener la bondad de recomendarle otro memorial».¹⁶ Com que tampoc va obtenir resposta va decidir anar-se'n a les Canàries.

4. Una altra etapa de la mateixa història

Manfallida aquesta primera experiència dels estudis nàutics a l'illa, hauríem d'esperar molts d'anys més —fins a catorze— per trobar-nos amb un nou intent de creació d'a-

13. *Escrito de D. Pedro Antonio Padrines a la Real Sociedad*, sense data, una pàgina sense numerar, manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 31/3.

14. *Escrito de D. Pedro Antonio Padrines a la Real Sociedad*, sense data, una pàgina sense numerar, manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 31/3.

15. *Escrito de D. Antonio Padrines a la Real Sociedad*, de 18 de juny de 1785, una pàgina sense numerar, manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 31/3.

16. *Escrito de D. Pedro Antonio Padrines a la Real Sociedad*, sense data, una pàgina sense numerar, manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 31/3.

quests estudis. Aquesta vegada serà Juan Cepeda que de manera gairebé paral·lela al cas anterior, també va sol·licitar la feina de pilot del port de Palma, i s'oferí igualment com a agraïment a ensenyar «el arte de navegar». Adjuntava els seus mèrits de tal manera que sabem que era «segundo piloto de comercio natural de Palma, Arzovispado de Sevilla y vecino de Palma, sabiendo doctrina cristiana, leer, escribir y las cuatro reglas principales de aritmética pide tener la maestría bacante y se ofrece a enseñar los principios de arte de navegación».¹⁷

Aquesta vegada la contestació no es va fer esperar i ràpidament —en manco més d'un mes— la Sociedad Económica Mallorquina donava per bo l'esmentat oferiment: «Cree que la Sociedad debe admitir desde luego el ofrecimiento que hace y que para poner en ejecución tan util establecimiento debe tratar formalmente a SS defensores o defenedores del Colegio de Mercadería de este Reino sobre los arbitrios o medios que puedan encontrarse para la gratificación que solicitará y compra de instrumentos precisos».¹⁸ L'abril del 1799, ja mitjançant la premsa del moment, es feia públic l'inici de les classes, així com la inauguració dels nous estudis.¹⁹

Veiem, com sempre, que la nostra Sociedad Económica anava malament de diners i que sols s'avenia a la creació dels nous estudis quan aquests no anaven al seu compte. De totes maneres, ara, en aquesta ocasió, sembla que evidencià un nou tarannà, ja que podem comprovar com mostra una decisió més ferma a l'hora d'afavorir que s'imparteixin aquests estudis, perquè parla d'un pressupost no sols per al pagament de les classes, sinó també per comprar el material necessari per dur a terme aquest tipus d'ensenyaments, i implica a més en el projecte altres institucions, com fou ara l'associació dels mercaders. Com hom pot comprovar, l'Económica Mallorquina demostra en aquests moments una major voluntat d'afavorir els estudis de nàutica, així com una major motivació, originada, després de tants d'anys, per la necessitat imperiosa d'aquests professionals, a causa molt possiblement de l'augment del comerç.

En aquesta ocasió la petició de Cepeda va anar acompanyada d'un memorial de vuit pàgines sobre l'anomenat Real Colegio Seminario de San Telmo²⁰ de Sevilla, que li servia de suport per presentar el seu pla d'actuació en el cas que realment es creés l'escola que sol·licitava. Per ell sabem que l'esmentat Cepeda estudià durant deu anys al Seminario de San Telmo, on es va formar com a pilot naval; aportava, a més, experiència de navegació per Europa i Àfrica.

Aquest escrit o memorial que hem assenyalat s'inicia aportant els motius de la creació del Seminario de San Telmo, que diu que es troba des dels seus inicis lligat a l'ensenyament nàutic. Fou —ens diu— Felip III qui el 1607 es decidí a crear un «Seminario, en donde se enviasen y educasen algunos niños, se aplicasen a su servicio y demás baxeles de la carre-

17. *Escrito de D. Juan Gonzalez de Cepeda a la Real Sociedad Mallorquina*, de 4 de juny de 1798, una pàgina manuscrita, sense numerar, ARM, secció SEMAP, caixa 31/3.

18. *Escrito de D. Josef de Cotoner*, de juny de 1798, una pàgina sense numerar, manuscrita, ARM, secció SEMAP, caixa 31/3.

19. Vegeu el *Semanario Económico* de la SEAP mallorquina de 6 d'abril de 1799.

20. Faig referència a *Motivos que ocasionaron la fundación del Real Colegio Seminario de San Telmo*, vuit pàgines sense numerar, manuscrit ARM, secció SEMAP, caixa 31/3. A partir d'aquí totes les referències a aquesta institució estaran extretes d'aquest document.

ra de Indias, y por este medio lograr abundancia de gente de Mar y Pilotos, encargó S. M. esta obra al Duque de Medina-Sidonia, lo que no tubo efecto, ni muchos años despues por los repetidos acaecimientos que interrumpieron su el.lección». Com dèiem, el seu objectiu era formar pilots nàutics, si bé per a això s'haurà d'esperar al regnat de Carles IV que, a la fi, i «mediante la Real Cédula de 17 de Junio de 1681 y otras aprobó la constitución del seminario de Nàutica, siendo su Magestad el Patrono, el Consejo de las Indias como protector, el presidente de la real Academia de la Contratación como juez conservador superintendente y condecorándolo con las Reales Armas». Per aquest mateix document també sabem que l'administració va anar a càrrec de l'anomenada Universidad de Mercantes, mentre que a Palma la seva Escola es lligà al Colegio de Mercaderes.

El centre de Sevilla que serveix aquí de referència s'encarregava també de l'educació bàsica dels nens (orfes de l'Armada), la qual cosa també era prevista en el cas de Palma, ja que s'establí l'Escola de Nàutica en el si de l'oratori de la Llotja, que era fins a aquells moments una de les escoles de primeres lletres que estava a càrrec de la Sociedad Económica Mallorquina. D'aquesta manera, als matins, Cepeda, amb un horari de set a onze, ensenyaria als nens doctrina cristiana, lectura, escriptura i càlcul —en definitiva el que era normal a l'època—, i seria als horabaixes, de tres a cinc, quan es dedicaria de bon de veres a l'ensenyament de les ciències nàutiques als nens que haguessin superat els estudis primaris. En canvi, els dijous no hi hauria classes.

L'Escola s'obrí el primer curs amb vint-i-sis alumnes matriculats i sabem que el bisbe de la diòcesi, el mateix Bernat Nadal, va fer esment del seu «sentit il·lustrat» tot col·laborant amb la nostra SEAP, ja que s'oferí a pagar, tal com així va fer, les classes que Cepeda impartia als matins als alumnes de l'escola de primeres lletres,²¹ amb la qual cosa la Sociedad Económica Mallorquina, lliure ja d'aquesta despesa, podia dedicar-se a subvencionar amb més possibles l'Escola de Nàutica, el pressupost de la qual era majorment bestret pel col·legi o gremi dels mercaders.

Un altre dels objectius que assumia el Seminario de San Telmo era deslliurar la ciutat de la vagància dels nens «que causaban desorden público y aumentaba la miseria», fet aquest que també s'adaptava a la política il·lustrada mallorquina.²² Nogensmenys, en el cas de Sevilla, els nens, per tal de cursar estudis a Sant Elm, havien de «presentar la fe de bautismo y confirmación de los abuelos, padres y del colegial, fe de viuda, Certificado o testimonio que acredite la pobreza y oficios, de la branca del linaje y que no hayan profesado oficios mecánicos, y legitimidad de sangre y que no tenga achaque ninguno el muchacho como quebrado, manco o gangoso». En canvi, a Palma, a més de les irrefutables proves de catolicitat i bons costums familiars, sols era suficient que els futurs alumnes tinguessin una acurada preparació cultural. De totes maneres, tenien prelació a l'hora de formalitzar la seva matrícula els nens fills de famílies necessitades econòmicament.

Cepeda segueix en el seu memoràndum reforçant les característiques de Sant Elm com a model per a l'Escola de Palma, i afirmant que des del 1682 fins al 1763 s'han format

21. Vegeu J. MASCARÓ PASARIUS (1978), *Historia de Mallorca*, tom 5, Palma de Mallorca, Moll, p. 218.

22. B. SUREDA GARCIA (1989), «Anàlisi socio-educativa de la lluita contra la vagància infantil i juvenil a la Mallorca de finals del segle XVIII», a *Actes de les I Jornades d'Història de l'Ensenyament als Països Catalans*, Barcelona, 1977. També a *Els il·lustrats mallorquins i els seus projectes educatius*, Palma de Mallorca, Govern Balear, p. 45- 49.

i instruït a Sevilla dos mil cinc-cents pilots emprats per a l'Armada, en vaixells de comerç o en els ensenyaments de les facultats nàutiques; pel que fa al pla d'estudis, ens diu que a Sevilla s'ensenyava geometria, trigonometria esfèrica i plana, navegació, dibuix i llengües maternes. En el cas de Palma, excepte la qüestió de les llengües maternes, les matèries que s'estudiaven eren si més no equiparables a les del pla d'estudis del Seminario de San Telmo. També, i en referència a aquesta escola, se'ns diu que existia una progressivitat en els estudis —si bé encara no es parla de cursos—; en canvi, per al cas de Palma no tenim coneixement sobre aquesta qüestió, almenys a l'Escola de Cepeda a la Llotja. Anys més tard, sabem que aquests estudis es feien al llarg de dos anys, la qual cosa ens dóna peu per refermar una influència bastant directa del centre de Sevilla.

El que certament no admetia cap tipus de comparança eren els recursos humans i professionals de què disposava el Seminario de Sevilla en relació amb l'escoleta de Palma, que sols tenia, tal com ja hem dit, un sol professor, que, a més, era l'encarregat de donar classes, al matí, a l'escola de primeres lletres, i, als horabaixes, a la mateixa aula, les classes pròpies dels estudis nàutics. A més, l'Escola de Palma no era un internat i, com hem vist, no tenia comparança amb el nombre de professors del centre de Sevilla, ja que a més de comptar amb tres mestres de primeres lletres, dictaven les seves classes dos professors de pilotatge; a més, tenia un director i dos majordoms. També disposava de dos cuiners, així com de bugaderes, torners, hortolans, sagristà, moliner, sabaters... «todos con su familia y asisten en los cuartos de arriba». A Palma, com es veu, tot era més simple; cal dir, en tot cas, que la formalització de les matrícules no la feia Cepeda a l'Escola de «Sa Llotja», sinó que tenia lloc al domicili de dos socis de l'Económica Mallorquina.²³

També sabem els càstigs que s'aplicaven a San Telmo: «los sábados quedan apuntados los que han escrito mal o no han estudiado y el Mayor de la escuela de escribir tiene cuidado de recogerlas las horas de juego, Domingo y fiesta, tarde y mañana y los encierra en la Escuela en donde escriben y el Maestro Mayor se cuida de ir a dar alguna vuelta por las tardes en donde si le parece los deja salir y sinó quedan encerrados aunque sea las fiestas de Navidad». Vist l'intent de Cepeda de convèncer la SEAP mallorquina que implantàs els estudis nàutics d'acord amb el model de Sevilla, potser podem pensar que quelcom semblant va establir a la seva Escola, si bé a una altra escala. Cal tenir present que aquí, a Palma, als horabaixes els nens, alumnes de l'escola de primeres lletres, no assistien als ensenyaments, per la qual cosa creiem que un càstig podria ser obligar-los a assistir-hi, igual que algun dijous, ja que tal com s'ha dit era el dia que es feia festa en aquesta escola.

De totes maneres, el que cal que quedi clar és que malgrat la diferència abismal que hi havia entre el centre de Sevilla i els humils internats de la SEAP mallorquina de crear una escola de nàutica, la memòria que presenta Cepeda, juntament amb el seu oferiment per impartir aquests estudis, demostra d'alguna manera que el que pretén fer és inspirar-se en l'escola de San Telmo, fent les adaptacions possibles a la realitat més humil i simple de Palma. D'altra banda, si tenim present que Cepeda estudià, com ell mateix diu, deu anys a San Telmo, i que fou allà on es va formar com a pilot, no hi ha dubte que aquesta única experiència formativa va ser la que intentà establir a Mallorca. El fet d'acompanyar la seva petició amb la memòria que hem comentat és una prova prou clara de la influència que va tenir el Real Se-

23. J. LLABRES BERNAL (1925) ens informa que aquests socis eren Marcos Ignacio Rosselló, el domicili del qual s'ubicava al carrer Portal Petit de Sant Francesch, i Guillermo Montis, que vivia al carrer de Pont i Vich.

minario de San Telmo de Sevilla, sobre aquesta segona experiència dels estudis nàutics a Mallorca.

5. La culminació dels estudis de nàutica a Mallorca

Per tal de concloure la presentació d'aquests primers intents, cal dir que una veritable escola de nàutica a l'illa sols fou possible a partir del 1800, ja que el 7 d'agost, Carles IV disposava mitjançant una reial cèdula que s'establís a Mallorca un Consulado de Mar y Tierra amb la missió d'arbitrar els mitjans necessaris per establir, entre d'altres, una escola de cabotatge, la qual cosa faria efectiva el 1802, així com esmentàrem al principi de la nostra comunicació. Mentrestant Cepeda continuà amb els seus ensenyaments de nàutica; fins i tot el 1801 fou proposat com a professor de la futura Escola, si bé en aquesta ocasió l'esmentada plaça fou obtinguda per Faquineto, el mateix que el 1787 havia estat rebutjat per constituir la desitjada Escola.

Pel que fa a Cepeda, malgrat les seves bones intencions, no aconseguí a les seves classes èxits gaire convincents, tal com es demostra a l'acta de la Junta Extraordinària que la nostra SEAP celebrà el 23 d'octubre de 1799, on es va comentar el baix nivell aconseguit en els exàmens públics que realitzaren els seus alumnes de pilotatge. Suposem que aquest fou el motiu pel qual quedà marginat de la nova Escola.